

FAKTY

NOWODWORSKIE

Miesięcznik Samorządowy

Egzemplarz bezpłatny, Wydanie 98/ Kwiecień 2018

CENTRUM
INFORMACJI
TURYSTYCZNEJ

– STR. 3 –

ZBIÓR
CIEKAWOSTEK
Z HISTORII
MIASTA

– STR. 7 –

MADCHODZĄCE
WYDARZENIA

– STR. 11 –

TELEADRESY

– STR. 27-28 –

Spis treści

SŁOWO OD BURMISTRZA str. 3

NA START: CENTRUM INFORMACJI
TURYSTYCZNEJ str. 3

TABLICE INFORMACYJNE Z MAPAMI: str. 3

PRZEŻYJ PRZYGODĘ
W GARNIZONIE MODLIN! str. 4

TAJEMNICZE PODZIEMIA NA FRONCIE
I INNE ATRAKCJE str. 6

MUZEUM KAMPANII WRZEŚNIOWEJ
I TWIERDZY MODLIN: HISTORIA, KTÓRA ŻYJE str. 6

O TYM NIE DOWIESZ SIĘ W SZKOLE

Baśka Murmańska str. 7

KU-30, wciąż poszukiwany str. 7

Korpus Kadetów nr 2 w Modlinie:
tu poznali się Cichociemni str. 8

Na szlaku cesarzy, królów,
wielkich wodzów i poetów str. 9

Miasto niejednej roli str. 9

Batalion Elektrotechniczny str. 10

Nowodworska zjawia str. 10

NADCHODZĄCE WYDARZENIA str. 11

AKTYWNI

 Kajaki str. 12

 Ryby str. 12

 Rowery str. 12

 Basen str. 13

 Plaże str. 13

 Park Miejski im. Józefa Wybickiego str. 13

FAKTY NOWODWORSKIE

ADRES REDAKCJI:

Urząd Miejski, ul. Zakroczyńska 30, pok. 124
05-100 Nowy Dwór Mazowiecki
tel./fax 22 5 122 203
e-mail: fakty@nowydwormaz.pl
www.nowydwormaz.pl

REDAKTOR NACZELNA: Aneta Pielach-Pierścieniak

PROJEKT I DTP: JS Studio

MATERIAŁY DO WYDANIA OPRACOWAŁA:

Martyna Kordulewska

ZDJĘCIA NA OKŁADCE: Damian Ochtabiński

DRUK: Regis sp. z o.o.

Redakcja dziękuje wszystkim za nadesłane teksty
i informacje. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania
i redagowania tekstów.

MAPA – TWIERDZA MODLIN str. 14-15

QUEST (HISTORIA (NIE)POGRZEBANA) str. 16-17

OD A DO Z, CZYLI ANTOLOGIA
NAJWAŻNIEJSZYCH ZABYTEKÓW

Apteka przy ul. Kościuszki str. 18

Białe Bloki str. 18

Brama Dąbrowskiego str. 18

Brama Poniatowskiego str. 18

Brama Północy str. 19

Budynki carskie str. 19

Cmentarz Wojenny str. 19

Drewniany dom przy ul. Paderewskiego str. 19

Działobitnia Dehna str. 20

Elewator, młyn, piekarnia

(ciąg aprowizacyjny) str. 20

Kasyno Oficerskie str. 20

Kirkut str. 21

Kojec Meciszewskiego str. 21

Koszary obronne str. 21

Kościół św. Barbary – dawny lazaret str. 21

Kościół św. Michała Archaniola str. 22

Obiekty powojenne

przy ul. Paderewskiego str. 22

Pomnik Obrońców Modlina str. 22

Port Wojenny Modlin str. 23

Prochownie str. 23

Reduta Napoleona str. 23

Spichlerz str. 24

Wieża Czerwona str. 24

Wieża Michałowska str. 24

HISTORIA MIASTA W PIGUŁCE str. 25

TELEADRESY

 Hotele str. 27

 Restauracje str. 27

 Centrum Handlowe str. 28

 Komunikacja str. 28

 Szpital str. 28

 Stacje Benzynowe str. 28

 Telefony alarmowe str. 28

 Taxi str. 28

 Lotnisko str. 28

 Weterynarz str. 28

Od Burmistrza

SZANOWNNI PAŃSTWO!

Miło mi Państwa gościć w Nowym Dworze Mazowieckim. Cieszę się, że wybraliście nasze miasto na cel swojej podróży. Właśnie na tę okazję przygotowaliśmy specjalne wydanie miesięcznika samorządowego „Fakty Nowodworskie”, które trzymacie Państwo w rękach.

Zebraliśmy tu najważniejsze dane o zabytkach, trasy zwiedzania, zbiór mało znanych ciekawostek i garść informacji

praktycznych – gdzie zjeść, przenocować, jak aktywnie spędzić czas. Mam nadzieję, że pomogą one Państwu w pełni odkryć bogactwo historii i walory przyrodnicze

Nowego Dworu Mazowieckiego. Sądzę, że jest w czym wybierać. Kto wie, może zdecydujecie się zostać tu na dłużej... Bliskość Warszawy, dogodny transport, lotnisko, atrakcyjne ceny nieruchomości i dobra infrastruktura to rzeczy, które z pewnością warto rozważyć.

Czy to na jeden dzień, czy na weekend, a może na całe życie życzę Wam udanego pobytu i ...

Jacek Kowalski
Burmistrz Miasta

CENTRUM INFORMACJI TURYSTYCZNEJ

Na start: Centrum Informacji Turystycznej

TEKST MARTYNA KORDULEWSKA FOTO MARTYNA KORDULEWSKA, DAMIAN OCHTABIŃSKI

■ Kto pyta, nie błądzi – dlatego wizytę w Nowym Dworze Mazowieckim najlepiej zacząć od Centrum Informacji Turystycznej przy ul. Bałki Murmańskiej 164.

Otrzymają tu Państwo darmowe foldery i mapy. W tym samym budynku mieści się Muzeum Kampanii Wrześniowej i Twierdzy Modlin. Obok znajduje się bezpłatny parking i stacja wypożyczalni miejskich rowerów. Zaaranżo-

wano tu także park z plenerową wystawą ciężkiego sprzętu wojskowego oraz miejsce do wykonania pamiątkowego zdjęcia z niedźwiedzicą, Bałką Murmańską.

Centrum Informacji Turystycznej
ul. Bałki Murmańskiej 164
Nowy Dwór Mazowiecki
– Modlin Twierdza
czynne od wtorku do niedzieli
w godzinach 10-17
☎ (22) 713 32 79
☎ 664 775 326

3rzeki@3rzeki.pl
www.3rzeki.pl
twierdzamodlin.info

TABLICE INFORMACYJNE Z MAPAMI:

- 📍 ul. Mieszka I, przy PKP Modlin
- 📍 ul. Ledóchowskiego, przy Centrum Informacji Turystycznej
- 📍 skrzyżowanie ul. Bema/Chrzanowskiego
- 📍 ul. Warszawska, przy Skwerze Dobrogosta
- 📍 ul. Warszawska, vis a vis kościoła pw. Michała Archanioła
- 📍 skrzyżowanie ul. Wojska Polskiego/ Okulickiego (przy światłach)

Foto mapy: Damian Ochtabiński

Przeżyj przygodę w Garnizonie Modlin!

Fot.: Damian Ochabowski

TEKST GARNIZON MODLIN

■ Twierdza Modlin zwróciła uwagę Napoleona Bonaparte, wielokrotnie odwiedzali ją rosyjscy carowie, a w okresie międzywojennym była najważniejszym garnizonem II Rzeczypospolitej. To jedna z największych twierdz na świecie. Po wielu latach, kiedy to obiekt był zamknięty, a zobaczyć go można było wyłącznie podczas zorganizowanej wycieczki, w końcu jest on dostępny dla indywidualnych turystów!

GARNIZON OTWIERA BRAMY

Fot.: Patryk Knapowski

W czerwcu 2017 roku, niedostępne dotychczas dla ogółu, koszary Twierdzy Modlin zostały otwarte dla turystów indywidualnych. Stało się tak po raz pierwszy w 200-letniej historii tego obiektu! By zwiedzać koszary, nie trzeba już zapisywać się na zorganizowaną wycieczkę z przewodnikiem, lecz można to zrobić na własną rękę. Jest to możliwe przez 7 dni w tygodniu, a wszyscy chętni mogą samodzielnie eksplorować zarówno dziedziniec, jak i część pomieszczeń tego budynku. Jest co oglądać – w środku koszar zachowały się bowiem elementy historycznego wyposażenia wnętrz, w których mieszkali wojska polskie, napoleońskie, carskie i pruskie, a na zewnątrz znajdują się m.in. neogotycka Wieża Wodna, dawne budynki warsztatowe, stajnie i – zwracające uwagę pod kątem architektonicznym – latryny. Samodzielne zwiedzanie ułatwia specjalnie przygotowana ścieżka, w ramach której ustawiono znaki pokazujące odległość do poszczególnych budynków. Bilet wstępu na dziedziniec koszar upoważnia również do wejścia na punkt widokowy na Wieży Czerwonej oraz obejrzenia stałych i czasowych ekspozycji. Obecnie na zainteresowanych czeka tam wystawa „Twierdza Modlin na

dużym formacie w 3D”. Składa się ona z 13 historycznych fotografii, poddanych obróbce cyfrowej, która umożliwiła uzyskanie efektu 3D. Dzięki specjalnym okularom można wręcz zanurzyć się w historii tego wyjątkowego miejsca.

ZWIEDZANIE Z PRZEWODNIKIEM

Garnizon Modlin – bo pod taką nazwą funkcjonuje oferta turystyczna w Twierdzy Modlin – regularnie organizuje również wycieczki z przewodnikiem. To doskonała okazja, by historię twierdzy poznać jeszcze lepiej, a także zobaczyć miejsca, które na co dzień nie mogą być udostępniane dla ogółu. Tym bardziej warto skorzystać z tej możliwości, że nigdy nie jest to zwykłe zwiedzanie – wycieczki te odbywają się na przykład nocą i organizowane są w rocznice ważnych wydarzeń.

Fot.: Adam Niebala

Było więc m.in. nocne zwiedzanie śladami bitwy pod Nowym Dworem z 1655 roku, wzbogacone o wizytę w XVII-wiecznym obozie, gdzie uczestnicy wycieczki byli świadkami strzelania z armat. Było też zwiedzanie, upamiętniające bohaterską obronę Twierdzy Modlin w czasie II wojny światowej, kiedy to uczestników wprowadzono do prochowni, gdzie znajdował się w 1939 roku punkt dowodzenia i gdzie

mogli posłuchać głosu gen. Wiktora Thommée. Wszystkich zainteresowanych udziałem w kolejnych niepowtarzalnych wycieczkach, organizowanych przez Garnizon Modlin, zachęcamy do śledzenia strony na Facebooku: www.facebook.com/garnizonmodlin.

NOWOŚĆ W OFERCIE

Fot.: Sebastian Soński

W tym sezonie turyści będą mogli skorzystać również ze zwiedzania koszar Twierdzy Modlin w towarzystwie przewodnika. Będą one odbywać się w każdą sobotę i niedzielę o godz. 12:00. Dokładne informacje na ten temat można znaleźć na stronie Garnizonu Modlin na Facebooku oraz uzyskać w punkcie obsługi turystów w Wieży Czerwonej.

NIEOGRANICZONE MOŻLIWOŚCI DLA GRUP

Koszary Twierdzy Modlin są otwarte również dla grup zorganizowanych. To bowiem idealne miejsce na kilkugodzinną wycieczkę szkolną, zwiedzanie w ramach spływu kajakowego czy weekendowy obóz harcerski. Możliwe jest zarówno standardowe zwiedzanie z przewodnikiem, jak i skorzystanie z szerszego pakietu pobytu.

Fot.: Sebastian Sosński

Również pod względem organizacji imprez firmowych potencjał Twierdzy Modlin jest właściwie nieskończony – można tu zaplanować choćby piknik rodzinny, grę terenową czy obóz przetrwania.

IMPREZY SPORTOWE I MASOWE

Kto powiedział, że imprezy sportowe mogą odbywać się tylko na stadionach lub w zadaszonych halach sportowych? A gdyby tak spotkać się w najdłuższym budynku w Europie lub na szlakach, którymi kroczyły wojska szwedzkie, napoleońskie, carskie, pruskie i, oczywiście, polskie? Twierdza Modlin to doskonałe miejsce, by zorganizować jedyne w swoim rodzaju, niezapomniane dla uczestników wydarzenie sportowe. Tę lokalizację docenili już uczestnicy i organizatorzy takich wydarzeń, jak Runmageddon, Bieg Czterech Generałów, Bieg Obrońców Modlina czy Lotto Poland Bike Marathon.

Fot.: Damian Ochabliński

Dzięki olbrzymiej powierzchni i dobrej lokalizacji Twierdza Modlin idealnie nadaje się również na organizację imprez maso-

wych. Specyfika obiektu daje przestrzeń zarówno dla imprez jedno- i kilkudniowych, zamkniętych i otwartych dla wszystkich. W Twierdzy Modlin istnieje możliwość organizacji wydarzeń plenerowych, jak i takich, które częściowo odbywają się w pomieszczeniach. Wielkość dziedzińca pozwala również na swobodne ustawienie kilku scen i realizowania w jednym czasie, bez żadnej kolizji i problemów z nagłośnieniem, kilku różnych punktów programu. Bez trudu pomieści się tam zaplecze techniczne, strefa cateringowa i strefy relaksu. Dziedziniec koszar to także doskonałe miejsce na przygotowanie miasteczka namiotowego, w którym uczestnicy imprezy masowej mogą spędzić kilka dni.

BILETY, PAMIĄTKI I NIE TYLKO

Fot.: Krystian Telega

Każdą wizytę w Twierdzy Modlin warto zacząć od odwiedzenia punktu obsługi turystów, który zlokalizowany jest w Wieży Czerwonej. Tam można kupić bilety na wejście na dziedziniec koszar i taras widokowy, skorzystać z toalety bądź uzyskać poradę dotyczącą zwiedzania obiektu. Tam też dostępne są pamiątki – magnesy z historycznymi zdjęciami Twierdzy Modlin czy kubki i koszulki, na których nadrukowano wizerunek patrzącego w dal żołnierza, trzymającego w dłoni karabin. Wzór ten jest o tyle wyjątkowy, że stanowi reprint autentycznego, około metrowego malunku, częściowo wyłobionego w tynku przez anonimowego żołnierza, który został odnaleziony w jednym z pomiesz-

czeń ponad 2-kilometrowego budynku koszar. Inną, wspaniałą pamiątką może być koszulka poświęcona bohaterskiej obronie Twierdzy Modlin w 1939 roku, będąca efektem współpracy Garnizonu Modlin i firmy RED IS BAD.

NAJLEPSZY PRODUKT TURYSTYCZNY NA MAZOWSZU

Fot.: Damian Ochabliński

Dzięki wszystkim tym działaniom Twierdza Modlin, jak nigdy wcześniej, stała się dostępna dla osób, chcących zwiedzać ją indywidualnie. Starania te doceniła Polska Organizacja Turystyczna, która w 2017 roku przyznała Garnizonowi Modlin certyfikat Najlepszego Produktu Turystycznego w Województwie Mazowieckim. Tym samym został on uznany za jedno z najatrakcyjniejszych turystycznie miejsc na Mazowszu.

Fot.: Sebastian Sosński

Z okazji stulecia odzyskania niepodległości, jeszcze w tym roku w Garnizonie Modlin zostanie otwarta nowoczesna, multimedialna ekspozycja poświęcona jednemu z najważniejszych wydarzeń ostatniego stulecia – bohaterskiej obronie Twierdzy Modlin w 1939 roku. Wystawa zlokalizowana będzie w zabytkowej prochowni, która podczas wojny pełniła funkcję stanowiska dowodzenia. Przybliżać będzie ona historię Modlina w ostatnich

dniach sierpnia 1939 roku oraz przebieg działań obronnych w czasie kampanii wrześniowej. Zwiedzający zobaczą także broń, elementy uzbrojenia i wyposażenie załogi Modlina. Ponadto zrekonstruowany zostanie prototypowy pojazd TK-1, który przed wojną przebudowano w Centrum Wyszczolenia Broni Pancernej i który później stanął na cokole pomnika, znajdującego na dziedzińcu koszar. Z pewnością wielką atrakcją będzie symulacja nalotu bombowego, którą będzie można przeżyć dokładnie w tym samym budynku, w którym naprawdę miał on miejsce 17 września 1939 roku. Niezapomnianych emocji

dostarczy z kolei głos generała Wiktora Thommée, którego będzie można usłyszeć w prochowni. Rewitalizacja prochowni to pierwszy z elementów Centrum Edukacji Historycznej, które powstanie w Garnizonie Modlin w najbliższym czasie.

Garnizon Modlin
ul. gen. J. Bema 200c
Nowy Dwór Mazowiecki
– Modlin Twierdza
tel.: 888 424 888

www.modlin.pl
www.facebook.com/garnizonmodlin

Tajemnicze podziemia na froncie i inne atrakcje

TEKST MARTYNA KORDULEWSKA FOTO FRONT MODLIN

■ **Front Księcia Warszawskiego (Front Modlin)** to znajdujący się naprzeciwko cmentarza fortecznego obiekt stosunkowo niedawno udostępniony turystom. Zespół zabudowań pochodzi z lat 30. XIX w. i późniejszych, a więc z okresu rosyjskiej rozbudowy Twierdzy Modlin.

W jego skład wchodzi m.in. działobitnia i system podziemi – chodników kontrminerskich, które po prostu trzeba zobaczyć. Front wybudowano na przedpolu twierdzy jako wielkie umocnienie niecegłano-ziemne.

➡ **Podziemia:** otwarte od 28 kwietnia (lub wcześniej, jeśli będą sprzyjać warunki atmosferyczne), w weekendy czynne w godzinach 11.00 – 16.00, wstęp 5zł/osoba

➡ **Paintball na froncie Twierdzy Modlin:** dla grup każdego dnia - wymaga wcześniejsza rezerwacja; dla osób indywidualnych (tzw. paintball łączony) – w wybrane dni weekendowe, terminy aktualizowane na www.facebook.com/PaintballFront

➡ **Zwiedzanie z przewodnikiem Twierdzy Modlin:** dla samodzielnych grup – wymagana wcześniejsza rezerwacja pod numerem 604-607-092; dla osób indywidualnych tzw. zwiedzanie łączone w weekend, terminy aktualizowane na stronie www.twierdzamodlin.pl w zakładce aktualności

➡ **Imprezy / spotkania plenerowe w Twierdzy Modlin:** organizacja wieczorów kawalerskich, urodzin dla dzieci i dorosłych i innych spotkań w wojskowym

klimacie z grami terenowymi i militarnymi atrakcjami – kontakt pod numerem 604 607 092

Front Modlin
ul. Bema 500
Nowy Dwór Mazowiecki
– Modlin Twierdza
☎ 604 607 092

www.twierdzamodlin.pl

MUZEUM

Muzeum Kampanii Wrześniowej i Twierdzy Modlin: Historia, która żyje

TEKST MARTYNA KORDULEWSKA FOTO MUZEUM KAMPANII WRZEŚNIOWEJ I TWIERDZY MODLIN

■ W Muzeum Kampanii Wrześniowej i Twierdzy Modlin zgromadzono pamiątki z okresu II wojny światowej i innych etapów modlińskiej historii.

Warto wiedzieć, że w czasie kampanii wrześniowej Twierdza Modlin broniła się dłużej niż Warszawa. Muzeum niedawno przeszło gruntowny remont, a ekspozycja zyskała bardziej nowoczesny i ciekawy wygląd. W obiekcie zaaranżowano replikę bunkra, w którym ludzie o mocnych nerwach na własnej skórze mogą poczuć dreszcz grozy nalotu niemieckich bombowców. Przy muzeum znajduje się plenerowa wystawa pojazdów i ciężkiego sprzętu wojskowego.

Muzeum Kampanii Wrześniowej i Twierdzy Modlin
ul. Bałki Murmańskiej 164
Nowy Dwór Mazowiecki
– Modlin Twierdza

czynne od wtorku do niedzieli
w godzinach 10-17 (dla grup także
w poniedziałki po wcześniejszym
kontakcie telefonicznym)

www.modlinmuzeum.pl

ZBIÓR BARWNYCH CIEKAWOSTEK Z HISTORII MIASTA

Baśka Murmańska

TEKST MARTYNA KORDULEWSKA FOTO SARYUSZ-WOLSKI

■ Karty historii Twierdzy Modlin są zapisane wieloma barwnymi opowieściami. Jedną z nich niewątpliwie są dzieje Baśki Murmańskiej.

Kim była Baśka? Nie kobietą, lecz... białą niedźwiedzicą, która miała nawet okazję osobiście poznać Józefa Piłsudskiego. Co miała wspólnego z Twierdzą? Urodziła się „pod ciemną gwiazdą polarną.” W 1919 r. na targu w rosyjskim Archangielu kupił ją jeden z przebywających tam polskich żołnierzy. Chciał w ten sposób zaimponować kobiecie, o której względy konkurował z włoskim kapitanem. Nie przewidział jednak, jak daleko idące skutki może mieć to zdarzenie. Baśka zadarła z psem dowódcy wszystkich wojsk Ententy na Murmanie. W efekcie przydzielono ją do Baonu Wojska Polskiego (zwanego Baonem Murmańskim) jako „córkę regimentu”. Tam została wytresowana przez jednego z kaprali i z czasem stała się jednym z żołnierzy, zachowującym się jak oni. Wraz z nimi przyłączyła się do Edynburga (była tam więc przed bardziej znanym kolegą, niedźwiedziem Wojtkiem), a stamtąd – przez Szczecin i Poznań – trafiła do Twierdzy Modlin. Tu mieszkała wraz z wojskowymi i zażywała kąpeli w wodach tujejszych rzek. Podczas wojskowej defilady na warszawskim Placu Saskim salutowała (!) przed samym Piłsudskim. Niestety Baśka zginęła tragicznie. W okolicach Nowego Dworu Mazowieckiego została zabita przez chłopca, który chciał z niej zrobić

futro dla swojej żony. Później, wypchana trafiła do Muzeum Wojska Polskiego. Po II wojnie światowej ślad po niej zaginął. Jako symbol walki z bolszewikami była niewygodna dla komunistycznych władz.

Losy Baśki spisał Eugeniusz Małaczewski w książce „Dzieje Baśki Murmańskiej. Historia białej niedźwiedzicy.” Pamięć o sympatycznym misiu wciąż żyje w Twierdzy Modlin. Jest ona patronką ulicy, przy której znajduje się informacja turystyczna i muzeum. To właśnie tam zaczyna się przygotowany specjalnie dla rodzin z dziećmi szlak turystyczny w formie gry miejskiej. Z pomocą kar-

ty z rymowanymi zagadkami i mapy trzeba odnaleźć figury niedźwiedzków ukryte w najbardziej atrakcyjnych zakątkach forticy.

Słodką nagrodą za przejście szlaku może być specjalnie przygotowane przez lokalną cukiernię (Kawiarnia Szarow) ciastko. Wszystkie informacje o szlaku i potrzebne materiały można znaleźć na: www.baskamurmanska.pl.

Karta do gry dostępna jest również w Centrum Informacji Turystycznej.

GOŚĆ Z MORZA BIAŁEGO.

Biała niedźwiedzica polarna, upolowana przez murmańczyków w tundrach Archangielskiej, oswojona i przywieziona do Polski.

KU-30, wciąż poszukiwany

TEKST MARTYNA KORDULEWSKA FOTO INTERIA.PL, ZDJĘCIE BRAMY NAPOLEONA ZE ZBIORÓW MUZEUM POŁUDNIOWEGO PODLASIA

■ KU-30 to, owiany legendą, polski ścigacz rzeczny zbudowany z lekkiego i wytrzymałego alupolonu w Pińsku, tuż przed wybuchem II wojny światowej.

Pierwszy raz zawitał do Modlina wiosną 1939 r., a dotarł tam... koleją (!) Podróż zakończyła się w stoczni, gdzie go zwodowano i poddawano próbom prędkości. Podczas drugiej serii prób (22 kwietnia) w ujściu Narwi, 4 km poniżej ujścia na Wiśle KU-30 osiągnął na płytkiej wodzie prędkość 41,9 km/h, co stanowiło o 10 km/h więcej od prędkości kontraktowej. Dodatkowo okazało się, że przy dużej prędkości tworzy się kurtyna wodna utrudniająca namierzenie jednostki.

W czasie tej serii prób na Wiśle pojawiły się kutry saperskie. Miało to związek z zarządzoną budową mostu polowego.

W momencie mijania kuter saperski został ściągnięty wodą przez KU-30 i obie jednostki się zderzyły. Na szczęście jedynie burtami i skończyło się na kilku zadrapaniach. Trzecia seria prób wykazała pewne mankamenty konstrukcyjne. 24 maja KU-30 stanął w modlińskiej stoczni, gdzie dokonano przeróbek. Następnie – w związku z utworzeniem Oddziału Wydzielonego Rzeki Wisły – KU-30 został włączony w jego skład i skierowany do Bydgoszczy.

10 września 1939 r. o 6 rano wrócił do Modlina. Załoga bohatercko przedarła się Wisłą, pokonując liczne mielizny i ostrzały praktycznie na każdym mijanym moście (m.in. w Czerwińsku i Zakroczymiu, gdzie omyłkowo został ostrzelany przez Polaków). Wyposażony w nkm (karabin maszynowy) natychmiast został włączony do obrony Twierdzy Modlin. W dniach

21 i 24 września 1939 r. jego załoga zestrzeliła trzy samoloty.

Tak wspomina to mat Roman Tomaszuk: Pewnego razu zaatakowało nas 9 samolotów, gdy przelatywały nad stoczną ostrzelaliśmy je, zawróciły nad Nowym Dworem i przelatując nad nami ponownie zrzuciły bomby. Zrobiło się ciemno jak w nocy, myślałem że z nami już koniec, za chwilę wiatr rozwił dym i znów usłyszeliśmy warkot samolotów i kolejne

bomby zrzucały na nasze stanowisko. Jedną z bomb spadła tuż przed dziobem kutra i nie eksplodowała... inaczej byłoby już po nas. Po wyczerpaniu amunicji do nkm-u i braku możliwości jej uzupełnienia, załoga nadal prowadziła ostrzał ze starych karabinów maszynowych z magazynów fortecznych.

Za dzielną postawę, wykazaną zarówno w czasie przebijania się przez Płock i Wyszogród oraz w czasie obrony Modlina, 27 września 1939 r. dowódca obrony Modlina gen. bryg. Wiktor Thommee, odznaczył matę Czesława Sosnowskiego oraz st. mar. Mariana Piotrowskiego Krzyżem Walecznych, a cała załoga awansowała o stopień wyżej.

28 września rano zamilkły strzały, nastąpiło zawieszenie broni. Załoga KU-30 otrzymała rozkaz zatopienia kutra. Wcześniej już wymontowana i ukryta została radiostacja. Na kilka dni przed kapitulacją, z uwagi na brak amunicji, po starannym zabezpieczeniu zdjęte i ukryte zostały nkm-y. Silniki KU-30 zalano olejem, a w dniu ścigacza wybito otwór, po czym zatopiono go na wysokości tzw. Bramy Napoleona. Załoga kutra KU-30 żegnała go Mazurkiem Dąbrowskiego i łzami ciek-

nącymi po policzkach. Tak wspominał zatopienie niezwyklej jednostki w Modlinie Bosmanmat Czesław Sosnowski.

W 1940 r. kuter (podobno) wydobyli Niemcy, zaciekawieni pilnie strzeżoną konstrukcją i dobrymi osiągnięciami jednostki. Co się stało z nim później – nie wiadomo. Gdzieś tam można wyczytać, że został

wywieziony w głąb III Rzeszy na szczegółowe badania techniczne. Nie wiadomo też, co stało się z radiostacją i nkm. W 2016 r. znani z anteny Polsat Play „Poszukiwacze historii” eksplorowali dno Narwi, próbując rozwikłać tę zagadkę, a to, co tam znaleźli można obejrzeć na stronach internetowych stacji...

Korpus Kadetów nr 2 w Modlinie: tu poznali się Cichociemni

TEKST MARTYNA KORDULEWSKA FOTO ZE ZBIORÓW MUZEUM POŁUDNIOWEGO PODLASIA

■ Jesienią 1919 roku w Modlinie powołano Korpus Kadetów nr 2. Był to rodzaj szkoły średniej wzorowany na tradycjach dawnych szkół rycerskich.

W jego skład wchodziły 4 kompanie po 125 uczniów. Pierwszym komendantem został ppłk Alfred Jougan, a dyrektorem ds. nauki ppłk Leon Lipiński.

Nauka obejmowała m.in.: historię Polski, elementy historii wojskowości, terenoznawstwo, strzelanie, znajomość broni i regulaminów oraz musztrę. Siedziba szkoły

mieściła się w koszarach obronnych. Jedną z bram prowadzących do ich wnętrza nazwana została na cześć uczniów korpusu Bramą Kadetów.

Główną misją Korpusu Kadetów było kształcenie przyszłej kadry oficerskiej Wojska Polskiego w dopiero co odrodzonej Ojczyźnie. Patrząc na sylwetki absolwentów szkoły, śmiało można stwierdzić, że się to udało.

To właśnie w Modlinie poznali się Maciej Kalenkiewicz i Jan Górski, twórcy Cichociemnych – prestiżowej formacji Polskich Sił Zbrojnych, żołnierzy desantowanych do okupowanej Polski podczas II wojny światowej w celu prowadzenia partyzanckiej walki z Wermachtem oraz organizowania i szkolenia polskiego ruchu oporu.

Maciej Kalenkiewicz pseudonim Kotwicz po odbyciu szkoły oficerskiej ponownie wrócił do Modlina, gdzie wykładał w Szkole Podchorążych Rezerwy Saperów. Mieszkał wówczas w bloku na rogu ul. Poniatowskiego i Chrzanowskiego. Jego żona, Irena była nauczycielką w gimnazjum przy dzisiejszej ul. Mieszka I. Natomiast Jan Górski służył w Batalionie Elektrotechnicznym przy ul. Paderewskiego, o którym piszemy na dalszych stronach.

Do Cichociemnych należał także inny uczeń Korpusu Kadetów, Jan Jaźwiński.

Na szlaku cesarzy, królów, wielkich wodzów i poetów

TEKST MARTYNA KORDULEWSKA FOTO ACADEMICA.EDU.PL

■ Cesarz Francuzów w latach 1804-1814, wytrawny strateg – Napoleon Bonaparte wiedział, że do prowadzenia skutecznej ofensywy niezbędne będzie stworzenie odpowiedniego zaplecza. Postanowił, doceniając położenie Modlina, wybudować tutaj twierdzę mającą pierwotnie służyć jako magazyn żywności.

Decyzję o budowie twierdzy w Modlinie Napoleon podjął w grudniu 1806 r. Niewątpliwie zaprojektował twierdzę w sensie koncepcyjnym. Brakuje źródeł o odwiedzinach cesarza w twierdzy, ale z pewnością był w jej pobliżu. W grudniu 1806 r. z dachu domu we wsi Okunin (obecnie dzielnicy

Nowego Dworu Mazowieckiego) obserwował bitwę pod Czarnowem. Z kolei car rosyjski, Mikołaj I (1796-1855) był w twierdzy aż siedemnaście razy. To on przemianował ją na Nowogeorgijewsk, czyli twierdzę św. Jerzego – patrona Rosji. Mikołaj I przyjmował tu monarchów europejskich. Modlin był jego dumą. W twierdzy bywali także inni carowie rosyjscy: Aleksander II, Aleksander III i Mikołaj II oraz ostatni cesarz Niemiec, Wilhelm II Hohenzollern (1859-1941). Dwukrotnie w Modlinie był także Fryderyk August III, król saski i książę warszawski. Z modlińską twierdzą związani byli także zasłużeni dla Polski wodzowie: Józef Poniatowski, Józef Chłopicki, Józef Piłsudski i Władysław Sikorski. Wielokrot-

nie o twierdzy pisał współautor Konstytucji 3 Maja, Julian Ursyn Niemcewicz.

Miasto niejednej roli

TEKST RED. FOTO GRZEGORZ SOKOŁOWSKI

■ Twierdza Modlin często „gra” w filmach. Powstało tu mnóstwo filmów, najbardziej znane to: „Pan Tadeusz” Andrzeja Wajdy, „W ciemności” Agnieszki Holland, „CK Dezerterzy” Janusza Majewskiego czy „Bitwa Warszawska” Jerzego Hoffmana.

Obok nich powstawały tu też liczne seriale, na przykład: „Przeprowadzki”, „Czas honoru”, „Kryminalni”. Filmowe plenery w twierdzy to przede wszystkim: Brama Ponia-

towskiego, ciąg aprowizacyjny, budynek kasyna oraz tereny pod Wieżą Czerwoną i gigantyczne koszary. Kolejnym filmowym miejscem w Nowym Dworze Mazowieckim są malownicze

ruiny spichlerza, w których powstawały między innymi sceny do „Pana Tadeusza”, „Avalonu”, „Kryminalnych” i kilku teledysków. Centrum miasta też użyczało swych ulic i budynków w kilku produkcjach, między innymi był to „Sukces”. Na ekranie regularnie pojawiają się też nowodworskie mosty. Warto sprawdzić, jak magia kina zmienia rzeczywistość.

Batalion Elektrotechniczny

TEKST ANETA PIELACH-PIERŚCENIAK FOTO ARCHIWUM UM

■ Duży wkład w rozwój Nowego Dworu Mazowieckiego miał Batalion Elektrotechniczny. Jednostka stacjonowała tu przed II Wojną Światową przez 18 lat i stała się nierozłączną częścią miasta.

Poza wykonywaniem zadań militarnych Batalion wypełniał różne funkcje na rzecz społeczności lokalnej. Głównie było to krzewienie patriotyzmu, udział w życiu kulturalnym oraz pomoc w likwidacji skutków klęsk żywiołowych. Dzięki inicjatywie dowódcy Batalionu, w 1922 roku dla wojskowych i mieszkańców otwarte zostało kąpielisko oraz wybudowane zostało boisko do gry w piłkę nożną z trybunami. Z funkcjonującego na terenie koszar, bardzo dobrze zaopatrzonego sklepu wielobranżowego mogła korzystać miejscowa ludność. W działającym na terenie jednostki kinie, poza

wyświetlaniem filmów, organizowane były akademie z okazji rocznic i świąt, na które zapraszani byli mieszkańcy miasta. Nadwyżki prądu z wojskowej elektrowni przesyłano do dzielnic Nowego Dworu. Korzystały z nich głównie fabryka fajansu oraz browar. Batalion był też miejscem pracy dla mieszkańców miasta – w 1921 roku zatrudniał 29 cywilnych pracowników. W najdobitniejszy sposób mieszkańcy Nowego Dworu Mazowieckiego i okolic przekonywali się o dobrodziejstwie sąsiedztwa Batalionu Elektrotechnicznego podczas występujących niemal każdego roku wiosennych bądź letnich wylewów rzek. W takich sytuacjach batalion oświetlał w nocy reflektorami zagrożone powodzią tereny Nowego Dworu Mazowieckiego i pobliskich miejscowości, a także pomagał przy ewakuacji ludności. W 1924 r. po jednej z kolejnych powodzi naprawił tor kolejowy i szosę Modlin-Warszawa,

które stanowiły wtedy jedyne połączenie ze światem.

Nowodworska zjawa

TEKST MARIA MOŻDŻYŃSKA FOTO JURESS

■ Według wszelkich definicji duchem zostaje ten, kto za życia nie dokończył ważnej sprawy lub został pochowany w niepoświęconej ziemi.

Zobiega sytuacjami mamy do czynienia w przypadku historii związanej z Parkiem im. Józefa Wybickiego. W ciągu ponad 600-letniej historii Nowego Dworu Mazowieckiego doszło w tym miejscu do zdarzeń, które dziś można by uznać za legendy. Dlatego, choć wydarzyły się naprawdę, nie należy brać ich zbyt serio.

Otóż: podobno w okolicach parku nocną porą spotykano cudzoziemską zjawę. Tych zjaw mogłoby być nawet kilka, bo też kilka jest opowieści, w których nasza zjawa występuje. Jednak najbardziej interesująca jest ta, związana z pastorem Traugottem Schulze. Istnieje kilka wersji historii, z powodu której pastor Schulze mógłby zostać koronną nowodworską zjawą. Konsekwencją każdej z nich jest pobicie i choroba psychiczna naszego bohatera.

Ale po kolei ...

Nowodworska parafia ewangelicka była pierwszym przystankiem w pasterskiej posłudze pastora Schulze. Było to w czasach Powstania Listopadowego, gdy powstańcy przejęli rządy w naszym mieście. Jedną z wersji mówi, że pastor został dotkliwie poturbowany przez powstańców, gdy odmówił nawoływania do przystąpienia do zrywu. Ani pastor ani jego parafianie nie byli zainteresowani walką. W konsekwencji powstańcy wyprowadzili go nocą na ulicę, przywiązali do słupa

i pobili, czego skutkiem była długotrwała choroba psychiczna poszkodowanego.

Druga wersja tych zdarzeń mówi, że pastora porwano z kościoła od ołtarza (kościół ewangelicki mieścił się wówczas w Parku Wybickiego) i oprowadzano po mieście. Tu też ostatecznym elementem kary było pobicie i związanie z przeżyciami choroba umysłowa.

Trzecia historia zupełnie różni się od wcześniejszych. Podobno pastor od momentu wybuchu powstania żył w ciągłym napięciu i stresie. Pewnej nocy zdawało mu się, że ktoś puka do drzwi. Myśląc, że to powstańcy wyskoczył przez okno i tak w stroju Adama biegał po miejskim rynku i krzyczał. Mając na uwadze jego bezpieczeństwo, mężczyznę przywiązano do słupa. Koniec tej historii już znamy.

Po wyjściu ze szpitala pastor zrezygnował z pełnionej funkcji i do końca życia borykał się z problemami w znalezieniu pracy. Kilkanaście lat walczył o przyznanie mu zapomogi w związku z wydarzeniami w Nowym Dworze. Jego sprawy finansowe nie zostały jednak uregulowane.

Jeśli wierzymy, że duchy „wracają” by dokończyć swoje sprawy, to pastor Schulze jest tego doskonałym przykładem. Jego tragiczna historia zaczęła się na nowodworskim rynku, w miejscu dzisiejszego parku, więc zapewne dziś tam możecie go nocą spotkać.

Festiwal fantastyki Cytadela!

TEKST I FOTO ORGANIZATORZY WYDARZEŃ

■ Po raz drugi Festiwal Fantastyki Cytadela zawita do Twierdzy Modlin. Organizatorzy zapewnią jeszcze więcej atrakcji, ponieważ Festiwal Fantastyki połączony będzie z Igrzyskami Ognia i Stali oraz Festiwalem Smaków.

Impreza została pomyślana jako trzydniowe wydarzenie rodzinne. Na fanów fantastyki czekać będą najlepsi cosplayerzy, czyli osoby, które przebijają się za postacie z filmów, książek i gier, rozbudowana strefa Gwiednych Wojen, postapokaliptyczne miasteczko oraz wioska przeniesiona ze świata prasłowiańskich wierzeń i legend. Będzie można zagrać w gry wideo, planszowe, spotkać z najlepszymi autorami literatury SF, na smakoszy czekać będzie Festiwal Smaków, a na rodziców z dziećmi specjalna, bezpieczna Szkrabstrefa z animacjami dla najmłodszych. Na uczestników będą czekać widowiskowe walki rycerskie, pokazy filmów, spotkania z autorami książek i komiksów, a także mnóstwo gier

Atrakcje zostały tak dobrane, aby każdy, niezależnie od wieku znalazł coś dla siebie.

Dzieci do 10go roku życia wchodzi na imprezę bezpłatnie a dla mieszkańców Nowego Dworu Mazowieckiego obowiązują specjalne zniżki na bilety.

Festiwal Fantastyki Cytadela odbędzie się na terenie Twierdzy Modlin
Więcej informacji na:
www.festiwalcytadela.pl

- FESTIWAL FANTASTYKI CYTADELA oraz IGRZYSKA OGNIĄ I STALI
- 15-17 CZERWCA 2018 (piątek-niedziela)
- Garnizon Modlin – zespół obiektów historycznych Twierdzy Modlin
ul. Generała Józefa Bema 200C
05-100 Nowy Dwór Mazowiecki

Zapraszamy!

Zapraszamy na
NOWODWORSKĄ TRIADĘ BIEGOWĄ

RozbiegaMy
Nowy Dwór

Półmaraton
Trzech Rzek

Bezpieczka
Arkadiusz

Podjmij wyzwanie i zdobądź trzy nowodworskie medale!

Nie czekaj! Zapisz się na trzy biegi, a zapłacisz tylko 99zł

Szczegóły w regulaminie Nowodworskiej Triady Biegowej

**INSTYTUT
FESTIVAL**

MUSIC & ART
22-23.06.2018
GARNIZON MODLIN

FB/ TECHNOINSTYTUT

KAJAKI

Fot.: Kajaki Dylewski

Nowy Dwór Mazowiecki leży w widłach trzech rzek: Narwi, Wisły i Wkry. To idealne warunki do uprawiania turystyki kajakowej. Początkującym adeptom tej formy wypoczynku polecamy spływy spokojną i płytką Wkrą. Miłośnicy mocniejszych wrażeń powinni spróbować swoich sił na Wiśle. W naszym mieście można zarówno zacząć, jak i zakończyć wodną wycieczkę. W okolicy nie brakuje pięknych widoków z poziomu wody – do wyboru nie tylko majestatyczne, czerwone mury Twierdzy Modlin, ale

również: Rezerwat Doliny Wkry, Kampinoski Park Narodowy, malownicza panorama Zakroczymia czy Wyszogrodu.

KAJAKI DYLEWSKI

wypożyczalnia, przystań, plaża,
spływy kajakowe
ul. Mieszka I 6A
Nowy Dwór Mazowiecki
– Modlin Twierdza
☎ 500 775 999

www.kajaki-dylewski.pl
www.facebook.com/kajakidylewski
www.instagram.com/piotr.dylewski
e-mail: biuro@kajaki-dylewski.pl

WODNE OCHOTNICZE POGOTOWIE RATUNKOWE

ul. Sukienna 14
Nowy Dwór Mazowiecki
☎ (22) 775 22 49

W WOPR istnieje możliwość
zamówienia rejsu katamaranem
dla grup (po wcześniejszym
kontakcie telefonicznym)

**OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA
– RATOWNICTWO WODNE**
ul. Księstwa Warszawskiego 1
Nowy Dwór Mazowiecki
– Modlin Twierdza
☎ 519 800 112

Fot.: Kajaki Dylewski

Fot.: Damian Ochabinski

Fot.: Damian Ochabinski

ROWERY

W sezonie na terenie miasta funkcjonuje bezpłatna wypożyczalnia rowerów.

Jednoślad w wersji senior lub junior można wypożyczyć na telefon w pięciu punktach: przy PKP Modlin, lotnisku, Centrum Informacji Turystycznej, koszarach i centrum miasta (ul. Sawy) lub przez stronę internetową:

www.rowery.nowydwormaz.pl.

Wraz z rowerami do dyspozycji są kaski, kamizelki i foteliki dla dzieci.

Wypożyczalnia działa od 8.00 do 20.00.

RYBY

Nowy Dwór Mazowiecki to prawdziwy raj dla miłośników wędkowania. Wody Wisły i Narwi obfitują w wiele gatunków ryb.

Władcami nowodorskich rzek są sumy. Największe łowione tu okazy osiągają kilkadziesiąt kilogramów. Zimą, na terenie dawnej stoczni, zjawia się wielu amatorów wędkarstwa podlodowego.

Polski Związek Wędkarski Koło nr 15
w Nowym Dworze Mazowieckim
ul. Sukienna 24 a
Nowy Dwór Mazowiecki
☎ 22 775 29 77

www.kolo15ndm.ompzw.pl

Fot.: Marek Gorecki

BASEN

Kryta pływalnia oddana do użytku w 2011 r. Do dyspozycji jest basen sportowy o powierzchni 25 x 12,5 m, basen rekreacyjny, jacuzzi, zjeżdżalnia, sauny.

Basen czynny jest codziennie, w tygodniu od godz. 6.00, w weekendy od 8.00. Ostatnie wejście możliwe jest do 20.45.

Nowodworski Ośrodek Sportu i Rekreacji

ul. Sportowa 66
Nowy Dwór Mazowiecki
 22 775 41 42

nosir.pl

Fot.: Urząd Miejski

PLAŻE

Oprócz plaży przy wypożyczalni kajaków można wypocząć na drugim brzegu Narwi (od strony centrum miasta). Miejskie plaże znajdują się na wysokości targowiska miejskiego i przy WOPR (ul. Sukienna). W sezonie nad bezpieczeństwem plażowiczów czuwają ratownicy, a jako atrakcja w lipcowe i sierpniowe soboty i niedziele planowany jest wodny plac zabaw. Informacje na ten temat publikować będziemy na:

www.nowydwormaz.pl

Fotografie: Archiwum UM

PARK MIEJSKI IM. JÓZEFA WYBICKIEGO

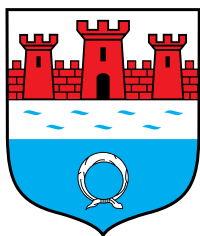
Park Miejski im. Józefa Wybickiego w Nowym Dworze Mazowieckim znajduje się między ulicami: Wybickiego, Warszawską, Kościuszki i Sukienną. Tuż obok zabytkowego, klasycystycznego kościoła pod wezwaniem św. Michała Archanioła z jednej strony i rzeką Narwią z drugiej. W pobliżu Parku znajduje się także zabytkowa apteka. To właśnie jeden z jej właścicieli – Jan Flatt – wpadł na pomysł, aby na podmokłym, błotnistym terenie naprzeciwko apteki założyć park. Jego następca - Bolesław Konarski sadił w tym miejscu wiele różnych gatunków drzew. Dzisiejszy park został zrewitalizowany dzięki środkom z Unii Europejskiej. Na jego terenie znajduje się plac zabaw dla dzieci, ścieżka dydaktyczna z wieloma gatunkami roślin, zegar słoneczny, amfiteatr, infokiosk. Dzięki sieci WiFi można tu korzystać z Internetu także na własnym komputerze. Atrakcją jest (czynna w sezonie

letnim) kolorowa, świecąca fontanna. Zielony zakątek w sercu miasta. Doskonałe miejsce na spacer i (nie tylko

biernie) chwile relaksu! Parkowanie na ulicy przy Parku lub na pobliskim parkingu przy Placu Solnym.

Fot.: Damian Ochabński

NOWY DWÓR
MAZOWIECKI
www.nowydwormaz.pl

NOWY DWÓR TWIERDZA

Planu całego miasta szukaj na
www.nowydwormaz.pl w dziale Strefa Turysty.

CENNE PRZYRODNICZO

- 1 Topola biała – pomnik przyrody
Populus alba Silver poplar - a mon
- 2 Topola biała *Populus alba Silver po*
- 3 5 Klon zwyczajny *Acer platanoides M*
- 4 Klon jawor *Acer pseudoplatanus S*

MAZOWIECKI A MODLIN

Szczęśliwego
Nowego Dworu!

www.nowydwormaz.pl

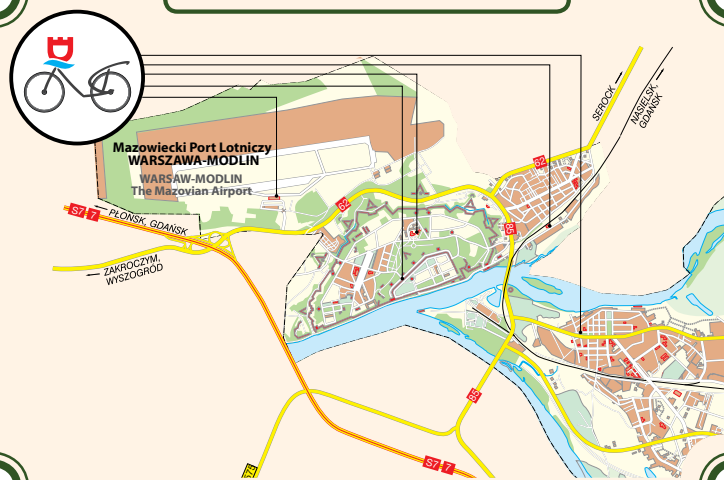
LEGENDA LEGEND

pomniki <i>monuments</i>	murowane obiekty zabytkowe <i>brick historic facilities</i>
przychodnia zdrowia <i>healthcare clinic</i>	obwałowania ziemne <i>earth embankment</i>
apteka <i>pharmacy</i>	informacja turystyczna <i>tourist information</i>
parking <i>parking</i>	toaleta <i>toilet</i>
poczta <i>post office</i>	strefa odpoczynku <i>the resting zone</i>
przystanek autobusowy <i>bus stop</i>	schody <i>stairs</i>
punkt widokowy <i>viewing stand</i>	wypożyczalnia rowerów <i>bicycle rental outlet</i>
muzeum <i>museum</i>	
kościół <i>church</i>	
szlaki turystyczne <i>tourist trails</i>	

OBIEKTY TWIERZY MODLIN THE FACILITIES OF THE MODLIN FORTRESS

1. Ruiny spichlerza zbożowego z 1844 r. *The Ruins of the Granary - 1844*
2. Kojec płk. Mieciszewskiego z około 1838 r. *Col. Mieciszewski's Caponier - circa 1838*
3. Korona Utracka z lat 1832–1841 *The Utrata Crown - 1832-1841*
4. Reduta Napoleona z lat 1811–1815 *The Napoleon's Redoubt - 1811-1815*
5. Budynki carskie z lat 1897–1903 *The Tsarist Buildings - 1897-1903*
6. Prochownia z ok. 1900 r. *The Gunpowder Magazine - 1900*
7. Brama Ostrołęcka z 1836 r. *The Ostrołęcka Gate - 1836*
8. Brama Północy z 1811 r. *The Northern Gate - 1811*
9. Brama Ks. J. Poniatowskiego 1836 r. *The Prince Józef Poniatowski Gate - 1836*
10. Brama gen. J.H. Dąbrowskiego z 1837 r. *The General Jan Henryk Dąbrowski Gate - 1837*
11. Działobitnia gen. Dehna z 1839 r. *The General Dehn's Canon Post - 1839*
12. Kasyno Oficerskie z przełomu XIX/XX w. *The Officers' Canteen - The Turn of the 19th and 20th centuries*
13. Wieża Czerwona – Tatarska *The Red Gate – the Tartar Gate*
14. Pomnik Obrońców Modlina *The Monument to the Modlin Defenders*
15. Wieża wodna z 1847 r. *The Water Tower - 1847*
16. Brama Kadetów *The Cadets' Gate*
17. Koszary obronne z lat 1832-1844 *The Defensive Barracks - 1832-1844*
18. Wieża wschodnia Biała *The Eastern White Tower*
19. Elewator *The Elevator*
20. Prochownia z 1811 r. *The Gunpowder Magazine - 1811*
21. Prochownia z 1899 r. *The Gunpowder Magazine - 1899*
22. Rawelin *The Ravelin*
23. Łaźnia i pralnia garnizonowa – obecnie Hotel Royal *The Bath House and the Garrison Laundry – now, Hotel Royal*
24. Dawna stacja gołębi pocztowych *The former loft of pigeons*
25. Elektrownia z 1924 r. (nieczynna) *The Power Station - 1924 (inactive)*
26. Cmentarz Wojenny *The Military Cemetery*
27. Wieża Michałowska z ok. 1870 r. *The St. Michael's Tower - circa 1870*

MAPA DOJAZDOWA ACCESS MAP

OKAZY DRZEW PRECIOUS SPECIMEN OF TREES

6 8	Grusza pospolita <i>Pyrus communis</i> <i>Common pear</i>
7	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Mill <i>Small-leaved lime</i>
9	Jesion wyniosły <i>Fraxinus Excelsior</i> <i>Common ash</i>
10 11	Orzech włoski <i>Juglans regia</i> <i>Persian walnut</i>

Zapraszamy na historyczny spacer z zagadkami.

Udaj się na miejsce startu i postępuj zgodnie z rymowanymi wskazówkami.

Czy uda Ci się rozszyfrować hasło? Jeśli masz w sobie coś z detektywa, spróbuj koniecznie!

Historia (nie)pogrzebana

START: Cmentarz forteczny w pobliżu skrzyżowania ul. Bema z ul. Gen. Thommee. Rozszyfrowanie tajemnicy zaczynamy przy bramie wejściowej na cmentarz. Uwaga zmotoryzowani! Nie jest to brama bezpośrednio przy parkingu. Po zaparkowaniu auta należy udać się pieszo kilkanaście metrów w prawo (stojąc tyłem do cmentarza) wzdłuż ul. Bema. Wejście na cmentarz jest przy charakterystycznej, potężnej topoli – pomniku przyrody.

Sposób podróży: pieszo

Potrzebne: długopis, opcjonalnie: znicz i zapalnik

Uwagi specjalne: Ze względu na charakter miejsca prosimy o zachowanie należytej powagi. Rozszyfrowanie tajemnicy możliwe jedynie do zmroku. Aby odgadnąć hasło, wpisz brakujące litery i cyfry.

Twierdzy Modlin tajemnice

sprowadziły Cię w te okolice.

Gdzie żywot ludzki się kończy, my drogę zaczynamy.

W skupieniu więc przekroczył cmentarza bramy.

Miejsce to historii fortocy jest świadkiem...

Chyba już wiesz, że nie jesteś tutaj przypadkiem?

Ponad sto lat temu Modlin jeszcze jako Nowogrodzki był znany.

Przez rosyjskiego cara Mikołaja I tak został nazwany.

Jednak dumę jego w 1915 r. Niemcy zdobyli.

To właśnie oni wtedy cmentarz ten założyli.

Miedzy orły rusz,

najstarszy grób jest tuż tuż.

Niegdyś pomnik niemiecki istniał w czwartego i piątego płaka poblizu.

Dzisiaj jego wspomnienie zaklęte jest w krzyżu.

Poległych z lat _____ uświęcony krwią czerwona.

Obok, w rogu ukrył się owoc

- to _____

Oprócz wojskowych spoczywają tu cywile.

Poświęćmy im zadumy chwilę.

Stań frontem do krzyża, lewe Twoje ramię drogę dalszą wyznacz.

Po ok. 50 metrach pośród krzyży i drzew ich nagrobki zobaczysz.

Wysoko krzyż, na nim kwiat i twarz niżej - niech to uwagę Twą przykuje.

Gdzie kobieta patrzy - tam się skierujesz.

Na końcu alei _____ jest pochowany.

Na kostkę brukową (tę najbliższą) szybko wracamy.

Za najstarszym grobem wytycz wzrok.

Rusz do przodu. To już o krok.

Naprzeciw otoczony drzewami niczym wyspa samotna...

Nogę obok niej na trawie postaw.

Richard _____ i inni niemieccy żołnierze, w bojach o fort XVI w Czarnowie życie złożyli w ofierze.

Znane Ci już płaki teraz Cię wzywają.

Spragnionych tajemnic otwartymi skrzydłami witają.

APTEKA PRZY UL. KOŚCIUSZKI

Fot.: PZ Studio

Zabytkowa apteka przy ul. Kościuszki pochodzi z 1896 r. Jest to jeden z najstarszych budynków murowanych w mieście. Była to pierwsza apteka w Nowym Dworze. Założycielem i wieloletnim jej właścicielem był słynny farmaceuta Szymon Fabian. Był on autorem m. in. jedyne go do 1870 roku podręcznika farmacji w języku polskim. Przez lata apteka przechodziła z rąk do rąk, ale zawsze pozostawała własnością rodziny. Dziś włada nią jej piąte pokolenie. W czasie okupacji aptekę zabrali Niemcy, a w 1951 roku – jak i inne apteki w Polsce – została upaństwowiona. Jej ówczesna właścicielka, mgr Zaleska, w ramach uznania, została kierownikiem apteki. Do rodziny apteka wróciła w 1990 roku. Do dziś w budynku zachowało się zabytkowe, historyczne wyposażenie z 1898 roku, m. in. meble w pierwszym pomieszczeniu aptecznym, szafa magazynowa na zapleczu, szafki apteczne, naczynia kryształowe na surowce do receptury. Część wyposażenia została przez rodzinę przekazana do muzeów farmacji w Warszawie i Krakowie. W archiwach aptecznych są jeszcze receptury wody Vichy, wody Krynickiej, soli Karlsbadzkiej, wody do włosów, płynu na pluskwy, maści i płynów przeciwko świerzbowi, płynów na reumatyzm, kropli od bólu zębów, płynów na odciski i wiele innych.

BIAŁE BLOKI

Fot.: Archiwum UM

Zbudowano je w latach 30. XX wieku. Przeznaczone były dla kadry podoficerskiej. Ich nazwa pochodzi od koloru

cegieł na elewacjach budynków. Białe Bloki nazywane są też Blokami Piłsudskiego.

BRAMA DĄBROWSKIEGO

Fot.: Damian Ochabowski

Była dwukondygnacyjna i miała charakter obronny, a jej wygląd zewnętrzny był taki sam jak Bramy Poniatowskiego. Jedynie wygląd elewacji wewnętrznej był skromniejszy i nosił

cechy architektury neogotyckiej. Zewnętrzny próg bramy znajdował się wysoko nad rowem fortecznym. By umożliwić żołnierzom i pojazdom wydostanie się na zewnątrz od bramy wybudowano w fosie na ceglanych filarach most. Filary tego mostu zachowały się do dzisiaj. Ciekawostką jest fakt, iż most w niedalekiej odległości od bramy wchodził w łuk. Takie rozwiązanie podyktowane było względami obrony przed skutkami ognia artyleryjskiego przeciwnika.

BRAMA PONIATOWSKIEGO

Fot.: PZ Studio

Pochodzi z 1836 r. Była jedną z dwóch bram o charakterze obronnym, które zostały wybudowane w celu umożliwienia wydostania się z twierdzy kilkunastotysięcznej załozce. Jej pierwotna nazwa to „Michajłowski Worota”. Elewacja wewnętrznej części bramy miała klasycystyczny wystrój architektoniczny z centralnie zlokalizowanym wjazdem. Po bokach umieszczono wsunięte pomieszczenia wartowni, kordegardy. Stropy przed wejściami do nich spoczywają na kolumnach tokańskich. Nad ozdobnym łukiem bramy umieszczono

dwugłowego carskiego orła, a na ścianie frontowej bramy (jako symbole korpusu saperów): dwa toporki. Po odzyskaniu niepodległości brama zmieniła patrona i od tej pory nosi imię księcia J. Poniatowskiego. Ciekawostką jest fakt, że w przeszłości do bramy przez fosę wiódł drewniany most na ceglanych filarach, które rozebrano po II wojnie światowej. Brama stanowiła fragment scenografii w kultowej komedii Janusza Majewskiego „CK Dezerterzy”.

BRAMA PÓŁNOCY

Fot.: Damian Ochabowski

Jest zwana również „Płocką” lub „Księstwa Warszawskiego”. Ciekawym elementem architektonicznym bramy jest zwornik kamienny w kształcie trapezu umieszczony w łuku zamurowanej bramy. Znajduje się na nim płaskorzeźba orła Księstwa Warszawskiego z kluczami w szponach i napisem „Brama Północy” oraz rok powstania – 1811. Była to niegdyś jedyna brama w twierdzy, która łączyła drogi z Warszawy przez Jabłonnę i Nowy Dwór z drogą w kierunku Płocka. By wyjechać na trakt płocki trzeba było przebyć dwa mosty, przejechać przez środek twierdzy, bramą i zjazdem z niej skręcającym w prawo dostać się na drogę prowadzącą dnem fosy do właściwego traktu. Jak widać cała procedura przejazdu przez twierdzę wykluczała jakiegokolwiek przypadkowy lub niepożądany ruch na bardzo ważnym szlaku komunikacyjnym. Brama spełniała swe funkcje do czasu wielkiej rozbudowy twierdzy w latach 1832 – 1841. Wtedy została zamurowana i stała się działobitnią podwałową z trzecim otworem artyleryjskim umieszczonym centralnie w zamurowanym świetle bramy. Brama Północy, obok działobitni Napoleona i prochowni wewnątrz bastionu nr III, jest najstarszym zabytkiem murowanym w Twierdzy Modlin.

BUDYNKI CARSKIE

Zostały wybudowane w latach 1897-1903 jako zabudowania o charakterze mieszkalnym dla żołnierzy rosyjskiej armii. Są dwukondygnacyjne i niepodpiwniczone. Nad klatkami schodowymi znajdują się dekoracyjne szczyty, niektóre z zachowanymi datami budowy. Warte uwagi jest to, że w wojsku rosyjskim istniał wyraźny podział między oficerami a podoficerami.

Fot.: Damian Ochabowski

Kwatery dla oficerów zostały wybudowane przy obecnej ul. Ks. Józefa Poniatowskiego, a dla podoficerów w trójkącie ulic Moniuszki, Kadetów i Szpitalnej. Obecnie znajdują się w nich prywatne mieszkania.

CMENTARZ WOJENNY

Fot.: Damian Ochabowski

Nekropolię ulokowano w zachodniej części twierdzy, obok drogi biegnącej do Zakroczymia. Cmentarz założyła armia niemiecka w związku z walkami o twierdzę w 1915 r. Straty wojsk oblężniczych musiały być duże, skoro w 1916 r. powstał pomnik ku czci poległych żołnierzy niemieckich. Najstarszymi grobami polskich żołnierzy są groby legionistów polskich, zmarłych w modlińskim szpitalu w latach 1917 – 1918. W głębi cmentarza znajduje się symboliczne mauzoleum pierwszego komendanta twierdzy w niepodległej Polsce, płk. Edwarda Malewicza. Na cmentarzu jest pochowana również duża grupa żołnierzy polskich, poległych podczas wojny polsko-bolszewickiej z sierpnia 1920 r. W okresie międzywojennym grzebano tu również ludność cywilną. Cmentarz pełnił wówczas rolę cmentarza parafialnego św. Barbary.

DREWNIAŃY DOM PRZY UL. PADEREWSKIEGO

Kilkadziesiąt kroków od Nowodworskiego Ośrodka Kultury (idąc w stronę ul. Bohaterów Modlina) znajduje się drewniany, zabytkowy dom. Jest to prywatna własność, jednak zza ogrodzenia można dostrzec arcydzieła architektury drewnianej.

Fot.: Damian Ochabński

Trzeba wiedzieć, że w przeszłości w centrum Nowego Dworu Mazowieckiego – ze względu na militarny charakter miasta – dopuszczalna była jedynie zabudowa drewniana. Dziś rzadko spotykana, nie tylko w Nowym Dworze Mazowieckim, ale i w całej Polsce.

DZIAŁOBITNIA DEHNA

Fot.: Damian Ochabński

Działobitnia została zbudowana w roku 1839 jako trzykondygnacyjna półokrągła wieża artyleryjska na wznieśieniu. Wyposażona została w 52 osie artyleryjskie. Działobitnia miała więc wielką koncentrację ognia oraz szerokie pole ostrzału. Została ponadto otoczona fosą z murowaną przeciwsłupną strzelecką w postaci tzw. muru Carnota. Dolna kondygnacja wieży zaopatrzona była w system chodników. Ciekawostką jest fakt, że do tych podziemi można się było dostać tunelem od strony magazynu zbożowego.

ELEWATOR, MŁYN, PIEKARNIA (CIĄG APROWIZACYJNY)

Twierdza Modlin była obiektem samowystarczalnym. Żywność sprowadzano z Cesarstwa Rosyjskiego rękami: Bugiem i Narwią. Omawiane budynki powstały w czasie rozbudowy twierdzy w latach 1832 – 1841. Pierwszy z nich to dwukondygnacyjna wieża artyleryjska w kształcie litery J, która jednak nie pełniła funkcji wojskowych. Znajdował się w niej elewator zbożowy

Fot.: Urząd Miejski

i siłownia parowa. Następne budynki to młyn, magazyn mąki i kaszy oraz piekarnia. Wszystko to razem tworzyło linię technologiczną służącą do wypieku pieczywa dla załogi twierdzy. W piekarni, korzystając z niektórych urządzeń pamiętających czasy rosyjskie, wypiekano smaczne pieczywo jeszcze do 1994 r.

KASYNO OFICERSKIE

Fot.: Damian Ochabński

Kasyno Oficerskie dla oficerów rosyjskich to obiekt o charakterze pałacowym. Powstał ok. 1905 roku. Wybudowany na planie litery T, z przykrytym podjazdem arkadowym od frontu i tarasem na górze. Jak na początek XX w. był to obiekt na wskroś nowoczesny. Miał oświetlenie elektryczne, własną kotłownię i centralne ogrzewanie (zamontowano grzejniki), które działa do dziś. Nowością była też swego rodzaju klimatyzacja, która zapewniała wymianę powietrza poprzez otwory nawiewne i kręgi wywiewu zużytego powietrza. Budynek, jako reprezentacyjny, był siedzibą komendanta twierdzy, spełniał także rolę ośrodka kulturalnego, gdzie odbywały się bale, przedstawienia teatralne, odczyty, przyjmowano ważnych gości. Po służbie w kasynie można było w gronie kolegów spędzić wolny czas. W sali kasyna 19 sierpnia 1915 roku podpisano wstępną kapitulację Twierdzy Nowogrodzkiej, a w okresie międzywojennym klub gościł w swych murach najwyższych przedstawicieli władz II Rzeczypospolitej. Ze względu na swą unikatowość wnętrza budynku często wykorzystywane były jako scenografia przez ekipy filmowe. „Występują” w wielu popularnych produkcjach, jak np. „CK Dezerterzy”

i teledysk Urszuli. Obecnie obiekt jest remontowany przez Miasto z pomocą środków unijnych. Oddanie do użytku planowane jest na jesieni 2018 r.

KIRKUT

Fot.: Urząd Miejski

Nowy Dwór Mazowiecki to miasto wielu kultur. Znaczącą rolę w jego dziejach odegrali żyjący tu na przestrzeni wieków Żydzi. W 1939 r. ponad połowę mieszkańców stanowili właśnie przedstawiciele wyznania mojżeszowego. Ich tragiczne losy w czasie II wojny światowej sprawiły, że dziś jedynym z nielicznych świadectw ich obecności na tym terenie są pozostałości cmentarza żydowskiego. W 2011r. władze miasta wspólnie z potomkami nowodworskich Żydów uporządkowały teren, na którym można obejrzeć obelisk zbudowany z wydobytych z ziemi płyt nagrobnych – macew. Kirkut usytuowany jest przy ul. Przytorowej w dzielnicy Nowodworzanka (wejście od ul. Nałęczka; kluczami na teren cmentarza dysponuje Zespół Szkół nr 2 przy ul. Długiej).

KOJEC MECISZEWSKIEGO

Fot.: Martyna Kordulewska

W trakcie budowy koszar, na wschód od Wieży Czerwonej wzniesiono czterokondygnacyjną kaponierę z ponad 30 osiami artyleryjskimi i strzelnicami karabinowymi. Działobitnia zbudowana na planie wydłużonej litery U przylega w szyi do muru budynku koszarowego. Jej zadaniem była obrona skrzydeł budynku koszarowego po jego obu stronach. Podczas działań wojennych w sierpniu 1915 roku na skutek ostrzału artyleryjskiego dwie górne kondygnacje zostały poważnie uszkodzone,

a następnie rozebrane. Po odzyskaniu niepodległości kaponierze nadano imię płk. Meciszewskiego, budowniczego twierdzy z czasów Księstwa Warszawskiego. W okresie powojennym mieściło się tu kasyno żołnierskie. Na tarasie odbywały się imprezy taneczne i kulturalne, a od wyciętej z blachy sylwetki rycerza umieszczonej na tarasie pochodzi nazwa zwyczajowa „pod Rycerzem”.

KOSZARY OBRONNE

Fot.: Marek Jankużek

Koszary obronne zbudowane zostały podczas wielkiej rozbudowy rosyjskiej w latach 1832-1844 na polecenie gen. Todleben. Uznawane za najdłuższy w Europie obiekt wojskowy – mają ponad 2 km długości. Miały pełnić rolę ostatniego bastionu Twierdzy Modlin. Mogły pomieścić do 20 000 żołnierzy. W ciągu budynku koszarowego postawiono trzy wieże, dwie od strony południowej – na krańcu wschodnim koszar „Białą” i zachodnim, „Czerwoną” oraz „Wodną” w części północnej budynku. Oś budowli dzielił korytarz, wyodrębniając dwie jego zasadnicze części: bojową – zewnętrzną i mieszkalną – wewnętrzną. Grubość ścian części zewnętrznej, które mogły być narażone na niszczące działanie pocisków, miała 182 cm, a ścian wewnętrznych i działowych, mniej narażonych na ostrzał – 120 cm. Ściany frontowe części zewnętrznej zostały wyposażone w otwory strzeleckie karabinowe i działowe, a dodatkową obronę zapewniały przylegające do murów budynku kaponier, z których można było prowadzić ostrzał wzdłuż ścian. Komunikację do wnętrza koszar i na zewnątrz zapewniało 8 bram, z których 4 do dziś spełniają swe funkcje komunikacyjne.

KOŚCIÓŁ ŚW. BARBARY – DAWNY LAZARET

Historia świątyni w Twierdzy Modlin sięga 1829 roku, kiedy to Rosjanie wybudowali kopię cerkwi św. Aleksandra Newskiego z Cytadeli Warszawskiej. W dwudziestolecie międzywojennym cerkiew prawosławna została przemianowana na kościół katolicki garnizonowy. W czasie wojny został on lekko uszkodzony. Mógł być wyremontowany, jednak ze względu na sytuację polityczną w Polsce w latach pięćdziesiątych XX w.

Fot.: Archiwum UM

świątynia została rozebrana. Jediną pozostałą po niej pamiątką są dwa zwieńczające wieżę krzyże. Po zlikwidowaniu koszar okoliczni mieszkańcy zaadoptowali barak przy ulicy Szpitalnej 21 na kaplicę. 29 czerwca 2007 roku została tu erygowana dekretem księdza biskupa Piotra Libery parafia św. Barbary.

KOŚCIÓŁ ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA

Fot.: PZ Studio

Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła (Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Panny Marii, św. Stanisława bpa i Apolonii) zbudowany został w 1792 r. w stylu klasycystycznym. Jest to budowla murowana z cegły, otynkowana, z prezbiterium od strony południowej. Kościół zbudowany jest na planie prostokąta; jednonawowy, z wydzielonym wewnątrz wąskim prezbiterium za-

mnym ścianą prostą, przy którego bokach znajduje się prostokątne pomieszczenie kruchty i zakrystii, a nad nimi łóże otwartego prezbiterium. Wyposażenie kościoła częściowo późnobarokowe. Obiekt powstał dzięki staraniom Księcia Stanisława Poniatowskiego. Kościół był wielokrotnie remontowany (w 1902 r., po 1914 r., w latach 1945 – 1950 i 1962 – 1966).

OBIEKTY POWOJSKOWE PRZY UL. PADEREWSKIEGO

Fot.: Damian Ochabński

Architektoniczny związek wojska z miastem widoczny jest nie tylko w Twierdzy Modlin, ale także w centrum Nowego Dworu Mazowieckiego przy dzisiejszej ulicy Paderewskiego. Jednym z przykładów jest Nowodorski Ośrodek Kultury przy ul. Paderewskiego 1a. Budynki dziś zajmowane przez NOK, zostały zbudowane przez Rosjan na przełomie XIX i XX w. Od 1921 r. były siedzibą Batalionu Elektrotechnicznego. Mieściła się tu m.in. elektrownia. W obiektach już wówczas była prowadzona działalność kulturalna – urządzono tu kino. W 2002 r. wojsko przekazało miastu obiekty, a jego władze podjęły decyzję o ich renowacji. Dzięki temu obiekty te zyskały nowe życie. Tuż obok NOK-u znajduje się tzw. harcówka oraz zbudowane z charakterystycznej, czerwonej cegły: obecna prokuratura i przychodnia. Niewątpliwie są to budynki warte zobaczenia.

POMNIK OBROŃCÓW MODLINA

Fot.: Damian Ochabński

Dla upamiętnienia heroicznej walki wzniesiony został Pomnik Obrońców Modlina z września 1939 r. Odsłonięcia dokonał dowódca obrony Modlina z 1939 r., gen. bryg. Wiktor Thommee. Uroczystość odbyła się 29 września 1957 r. – w rocznicę kapitulacji Twierdzy Modlin. Autorem projektu był sierżant Ryszard Lasota. Do monumentu, który stanął na miejscu odsłoniętego w 1928 roku pomnika marszałka Józefa Piłsudskiego, dostawiono dwie armaty radzieckie. Po obu stronach stanęły rzeźby żołnierzy w umundurowaniu z 1939 r.

PORT WOJENNY MODLIN

29 listopada 1918 r. na mocy dekretu Naczelnego Wodza – Józefa Piłsudskiego została utworzona Polska Marynarka Wojenna. Ze względu na dogodną lokalizację w widłach Wisły i Narwi zorganizowano ją w Modlinie. Wyposażenie techniczne i gospodarcze portu było bardzo skromne. Mieściła się tu tylko stocznia z podręcznymi warsztatami. Mimo to przeprowadzono tu wiele remontów jednostek rzecznych, zatopionych podczas I wojny światowej. Jednocześnie prowadzono prace nad przystosowaniem remontowanych jednostek do działań wojennych. 21 czerwca 1997 r. z inicjatywy członków Stowarzyszenia Ligi Morskiej został odsłonięty pomnik upamiętniający założenie w Twierdzy Modlin pierwszego portu wo-

jennego II RP, utworzenie flotyli wiślanej i walki marynarzy w obronie twierdzy.

PROCHOWNIE

Wraz z rozbudową twierdzy i wprowadzaniem na jej teren coraz liczniejszej artylerii powstał problem bezpiecznego przechowywania: prochu, ładunków prochowych, kul armatnich i karabinowych.

Pierwszą murowaną „Prochownię” zbudowano w 1811 r., w szyi bastionu nr III. Następne „Prochownie” powstawały w drugiej połowie XIX wieku wraz z rozbudową twierdzy. W samej cytadeli na przełomie XIX i XX w. zbudowano dodatkowo pięć jednokomorowych prochowni betonowych o sklepieniu kolebkowym i grubości stropów do 2,5 m betonu. Dwie wzniesiono w szczytach bastionu numer II i IV oraz potężne trzy na zapleczu każdej z koron obwodu zewnętrznego. Wszystkie z nich przysypane były grubymi czapami ziemnymi. W twierdzy znajdowało się również tzw. laboratorium, gdzie można było produkować amunicję.

REDUTA NAPOLEONA

Reduta Napoleona jest jedną spośród czterech zachowanych budowli murowanych pochodzących z czasów Księstwa Warszawskiego. Jest to kwadratowa wieża

artyleryjska – działobitnia z dziedzińcem pośrodku, budowana na wzór francuskich wież nadmorskich. Pomieszczenia parterowe budynku przeznaczone były na magazyny żywności, amunicji i wody. Na piętrze znajdowały się pomieszczenia dla 300 osobowej załogi. Po zakończeniu wojen napoleońskich reduta straciła rolę obronną i została przekształcona w skład leków. Wybitny znawca epoki napoleońskiej, Waldemar Łysiak przypuszcza, że budynek zaprojektował osobiście cesarz Napoleon Bonaparte.

SPICHLERZ

Fot.: Damian Ochabinski

Spichlerz zbożowy zbudowany w 1844 r. u ujścia Narwi do Wisły. Zaprojektowany przez polskiego architekta Jana Jakuba Gaya był najpiękniejszym gmachem Królestwa Polskiego. Spichlerz, oprócz zadań magazynowych, mógł pełnić funkcje obronne, gdyż na pierwszej kondygnacji zaopatrzone zostały w otwory przystosowane do prowadzenia ognia zarówno artyleryjskiego, jak i z broni palnej. Rolę magazynu zbożowego pełnił do 1853 r., tj. do czasu odkupienia go przez ówczesne władze wojskowe od Banku Polskiego, z przeznaczeniem na magazyn sprzętu saperskiego (temu celowi służył do września 1939 r.). Obiekt został zbombardowany przez hitlerowców we wrześniu 1939 r. Dziś mimo zniszczeń nadal robi niesamowite wrażenie. Często jest wykorzystywany jako plener filmowy. „Zagrał” rolę Zamku Horreszków w ekranizacji „Pana Tadeusza” Andrzeja Wajdy.

WIEŻA CZERWONA

Nadnarwiański odcinek koszar wieńczy dwie wieże – jedna z nich to Wieża Czerwona, zwana też Tatarską. Wieża góruje nad zachodnim krańcem południowego odcinka koszar obronnych. Powstała w czasie rosyjskiej rozbudowy twierdzy w latach 1832-1841. Potoczna nazwa obiektu pochodzi z czasów zaborów, kiedy zamieszkiwali tam żołnierze rosyjscy wyznania muzułmańskiego. Dowództwo garnizonu, obawiając się zatargów na tle religijnym i narodowościowym między żołnierzami różnych nacji, wyznaczyło na miejsce zamieszkania, pochodzącym z reguły z Kaukazu, wyznawcom Islamu właśnie ową wieżę. Reszta żołnierzy zamieszkująca pozostałą część koszar zwała to miejsce między

Fot.: Damian Ochabinski

sobą „koszary kaukaskie” lub „Wieża Tatarska”. Choć być może wśród mieszkańców wieży Tatarzy byli nieliczni, to jednak ta nazwa stała się popularna i przetrwała próbę czasu. Wieża pełniła zasadniczo dwie funkcje: komunikacyjną i obserwacyjną, miała kontakt telegraficzny z Petersburgiem. Budowla pnie się na wysokość 45 m nad lustrem wody, roztacza się z niej wspaniały widok na okolicę, w tym na ruiny neorenesansowego spichlerza. Przy dobrej pogodzie z tarasu widokowego można dostrzec Warszawę. Wieża obecnie znajduje się w zasobach Wojskowej Agencji Mieszkaniowej, wejście jest możliwe tylko z uprawnionym przewodnikiem PTTK po nabyciu biletu w cenie 3 złotych.

WIEŻA MICHAŁOWSKA

Fot.: Damian Ochabinski

Wieża (Baszt) Michałowska znajduje się w sąsiedztwie mostu na Narwi. Obiekt nie służył do obrony przeprawy – gdy go budowano w 1836 r. mostu ani Kolei Nadwiślańskiej nie było jeszcze w planach. Jest to jedyna okrągła działobitnia w twierdzy. Budynek jest efektowniejszy z zewnątrz niż od środka. Wieża służyła do ochrony twierdzy od strony Nowego Dworu Mazowieckiego. Stanowiła odrębny fort – była wyposażona w prochownię i otoczona wałem ziemnym. Kontrolowała drogę rzeczną do twierdzy, do której dzięki baszcie nie dało się dopłynąć niespostrzeżenie.

Historia miasta w pigułce

TEKST REDAKCJA FOTO ARCHIWUM UM

■ Nowy Dwór Mazowiecki został utworzony przed rokiem 1233, a jego założycielem był Konrad I Mazowiecki. Pierwsza wzmianka o mieście pochodzi z dokumentu datowanego na 1294 r., w którym jako właściciel miasta figuruje Jan herbu Nałęcz.

To właśnie na jego pamiątkę w herbie Nowego Dworu Mazowieckiego po dziś dzień znajduje się biała, zawiązana chusta – tzw. nałęczka. Można ją odnaleźć także w herbie Nałęczowa, którego nawet nazwa wywodzi się od tego znakomitego rodu. Nowy Dwór wówczas nazywano w różny sposób: Nowidwor circa fluvium Narew (Nowy Dwór Nad Rzeką Narew) (dokument z 1355r.), Nova Curia (Nowy Gmach), Nova Aula, później także Novidwor, Nouidwor, Nowodwor.

Ważną datą w dziejach miasta jest rok 1374, kiedy to w czerwcu Ziemowit III nadał Nowemu Dworowi prawa miejskie tzw. chełmińskie. Od tej pory miasto często zmieniali właściciele. Wielokrotnie także padało ofiarą powodzi, zarazy, pożarów, działań wojennych i grabieży. Po potopie szwedzkim spadło do rangi wsi. Ponownie prawa miejskie Nowemu Dworowi Mazowieckiemu nadał w 1782 r. Stanisław Poniatowski. To on przyczynił się również do budowy kościoła

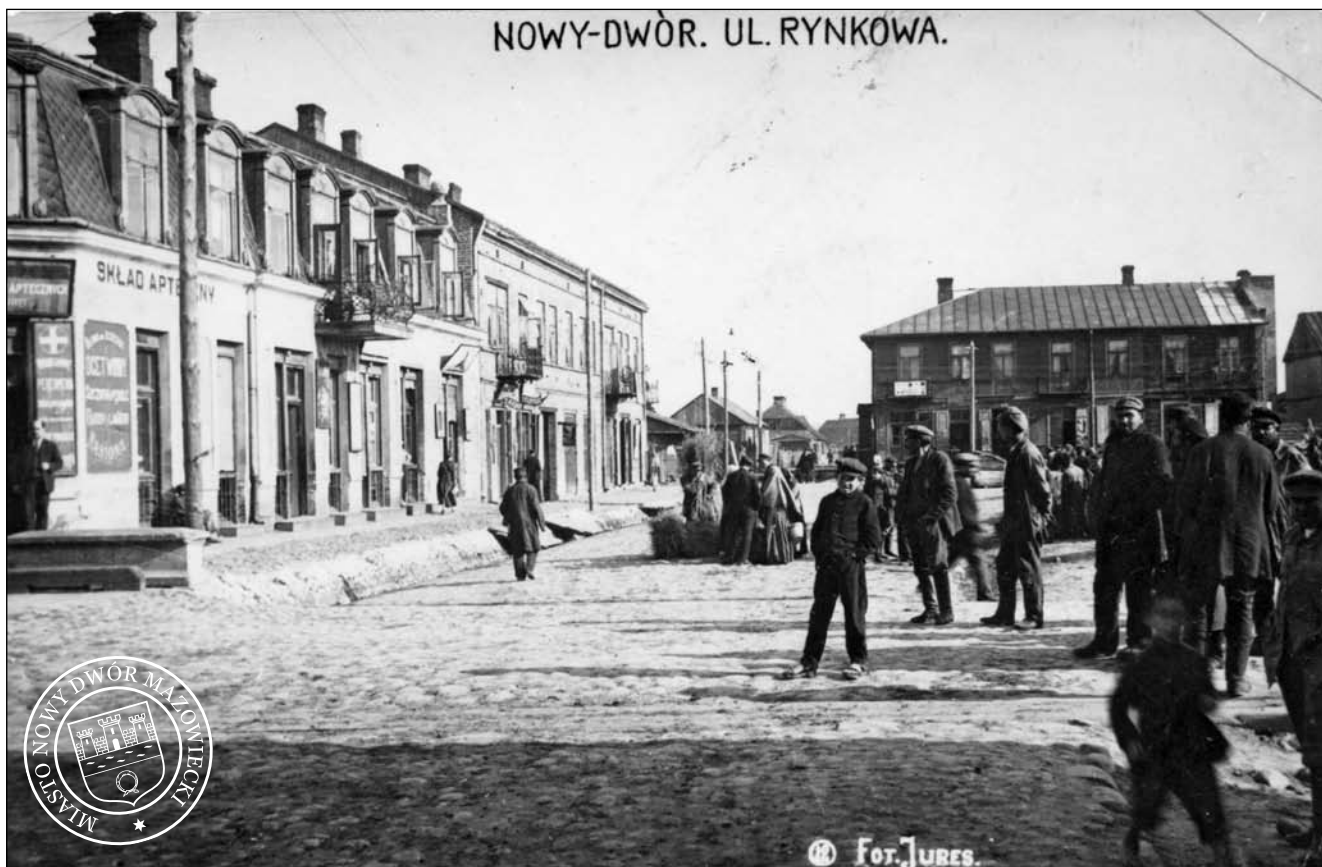
pw. Św. Michała Archanioła konsekrowanego w 1792 r.

W XIX w. po wybudowaniu linii kolejowej nastąpiło w Nowym Dworze znaczne

ożywienie gospodarcze. Do miasta zaczęła ścigać ludność niemiecka, rosyjska i żydowska.

Losy tej ostatniej okazały się tragiczne w czasie II wojny światowej, kiedy Nowy Dwór Mazowiecki znalazł się pod okupacją hitlerowską. W latach 40. XX w. istniało tu getto. Nowy Dwór został wyzwolony 15 stycznia 1945 r. o godz. 17.20. W czasie II wojny światowej zniszczeniu uległo około 70% zasobów mieszkaniowych miasta. Ilu nowodworzan zginęło, nie sposób policzyć.

Po wojnie miasto odbudowano. Powiększył się jego obszar, przybyło mieszkańców, powstało kilka nowych osiedli i szkół, w tym ponadpodstawowych, a miejsce drobnych i małych zakładów pracy zajęły duże przedsiębiorstwa. Choć kilkakrotnie nękane było powodzią jest prężnie rozwijającym się ośrodkiem społecznym, kulturalnym i gospodarczym. Od 1999 r., na mocy reformy administracyjnej, Nowy Dwór Mazowiecki stał się stolicą powiatu.

Szczególną rolę w dziejach miasta odegrała modlińska twierdza. Twierdza Modlin jest obecnie jedną z osiedli Nowego Dworu Mazowieckiego.

Strategiczne położenie miasta w widłach rzek doceniali już Szwedzi w XVII w. podczas słynnego potopu. Miejsce, w którym to oni najprawdopodobniej pobudowali pierwsze umocnienia nazywane jest do dziś Wyspą Szwedzką (znajduje się tam Spichlerz).

Z zamiarem budowy twierdzy w latach 90. XVIII nosili się Rosjanie, jednak uprzedził ich sam Napoleon Bonaparte. To on w grudniu 1806 r. podjął decyzję o budowie twierdzy, którą rozpoczęto w 1807 r. Z czasów Księstwa Warszawskiego zachowały się cztery budowle, w tym tzw. reduta Napoleona.

W 1813 r. Francuzów wyparli z twierdzy Rosjanie. W latach 30. XIX w. rozpoczęli intensywną rozbudowę fortyfikacji pod kierownictwem generała Dehna. W 1834 r. Modlinowi nadano nową nazwę: Nowogiejorgiewsk. Nazwa ta przetrwała do 1915 r. W 1844 r. powstał Spichlerz, w latach 60. XIX w. – obwód gigantycznych koszar obronnych obliczonych na 20 000 żołnierzy.

W czasie I wojny światowej twierdza na trzy lata dostała się pod panowanie niemieckie (od 1915 r.).

Ważną rolę odegrała także w czasie wojny polsko-bolszewickiej z 1920 r.

W latach 1919-1926 w koszarach mieściła się Szkoła Kadetów, Szkoła Podchorążych Broni Pancernych, Centrum Wyszczolenia Saperów i wiele innych prestiżowych jednostek Wojska Polskiego. W kwestii dotyczącej rozbudowy w okresie międzywojennym w twierdzy niewiele się działo. Naprawiano głównie fortyfikacje zniszczone w ofensywie niemieckiej z roku 1915. Ważnym wydarzeniem była budowa pierwszej, nowoczesnej elektrowni zasilającej w prąd nie tylko twierdzę, ale też Nowy Dwór. Elektrownia ta działała do lat 50-tych XX wieku. W Modlinie powstała również stocznia i I port Marynarki Wojennej II Rzeczypospolitej.

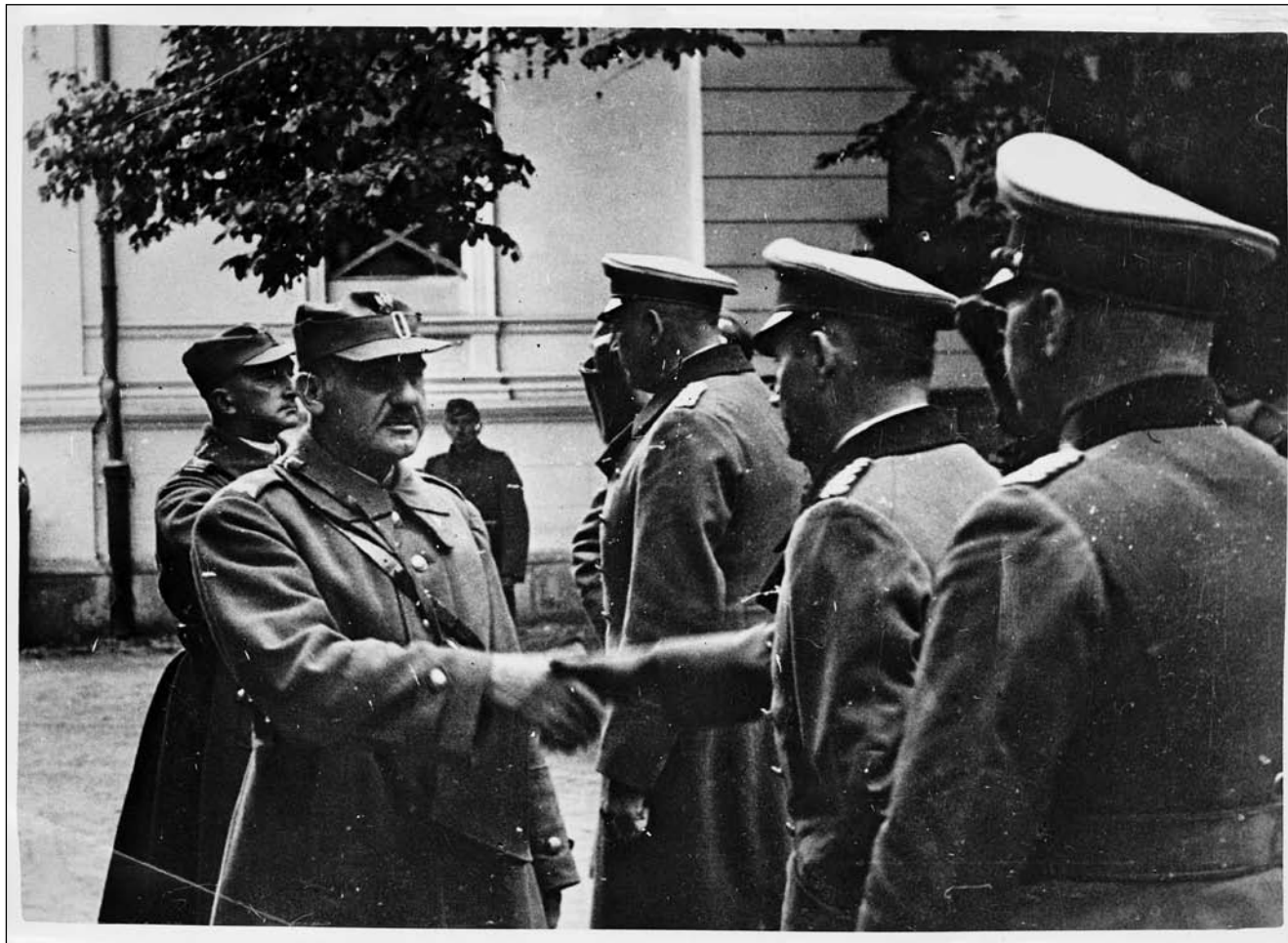
Twierdza w czasie działań obronnych stolicy we wrześniu 1939 r. stanowiła ważny, jeśli nie najważniejszy przyczółek obronny. We wrześniu 1939 r. Modlina broniło łącznie około 15 000 żołnierzy.

Modlin bronił się o jeden dzień dłużej niż Warszawa. Gen W. Thommee podpisał kapitulację Twierdzy 29 września. Jak pisało później, żołnierzowi do skutecznej walki potrzebne są: broń i amunicja, żywność oraz pomoc medyczna. W Modlinie żadnego z tych składników nie było. Generał Thommee, by nie przysparzać więcej cierpień żołnierzom i ludności cywilnej, zdecydował o kapitulacji, ale na ściśle określonych warunkach. Były to: zapewnienie opieki medycznej rannym, natychmiasto-

we nakarmienie całej załogi, osobisty majątek oficerów i żołnierzy niepodlegający konfiskacie, opuszczenie twierdzy przez oficerów razem z białą bronią (szablę). Załoga Modlina miała także nie zostać rozdzielona na obozy i wywieziona za granicę, a po załatwieniu formalności związanych z wydaniem dokumentów zwolniona do domów.

Niemcy do twierdzy wkroczyli 29 września o godz. 10.00. Przez okres okupacji wykorzystywali twierdzę m. in. na ośrodek szkolenia poborowych Wehrmachtu, bazę zaopatrzeniową wojsk frontu wschodniego, a od 1943 r. stacjonowała tutaj dywizja Wehrmachtu. Modlin został wyzwolony 18 stycznia 1945 r. przez Armię Czerwoną. W czasie wojny i okupacji został znacznie zniszczony.

Po II wojnie światowej twierdza stała się ośrodkiem szkolenia wojska. Powojenna historia Modlina związana była w znacznej mierze z lotnictwem. Już w roku 1945 przybyła tu polska jednostka samolotów szturmowych, a w latach 50-tych stacjonowały tutaj dwa pułki bombowe. W tym samym czasie trwała budowa lotniska. W 1958 r., kiedy lotnisko było już gotowe, w Modlinie powstała Wyższa Szkoła Pilotów, po dwóch latach przekształcona w Centrum Szkolenia Lotniczego. Na bazie lotniska wojskowego powstał współczesny Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa – Modlin.

HOTELE

B&B Airport Modlin

ul. Bohaterów Modlina 2
(22) 188 41 88

Hotel Elektromex

ul. Bohaterów Modlina 57 e
502 504 632

Hotel Mazovia

ul. Paderewskiego 1c
(22) 785 7 100
hotel-mazovia.pl

Hotel Royal

ul. Szpitalna 93
(Modlin Twierdza)
(22) 22 4 22 22
www.royalhotel.pl

Hotel Sokołowska

ul. Thommee 15
(22) 350 74 87
hotelsokolowska.pl

Hotelik

ul. Kopernika 22
(22) 357 10 09
www.nowyhotelik.pl

Hotelik pod sosną

ul. Okunin 58 a
667 947 688

Modlin Palace

ul. Boduena 2 (Modlin Twierdza)
(22) 22 4 1111
www.modlinpalace.pl

Pokoje gościnne Anna

Al. Jana Pawła II 27
503 948 380
dbanna.pl

Versal Airport Modlin

ul. Wojska Polskiego 45 a
602153841
www.versalhotel.pl

Villa Modlin Airport

ul. Mieszka I 116

Usługi Hotelowe Modlin Airport

ul. Mieszka I 18
509 925 914

Quadrans Hostel

ul. Mieszka I 3
500 35 80 53
quadrans.co

RESTAURACJE

Bar Donald

ul. Zakroczyńska 30
bar-donald.pl

Bar Mekong

ul. Bohaterów Modlina 16

Bar PRLeK

Bohaterów Modlina 57c

Burger66

ul. Sempołowskiej 6

Inna Cafe&Restaurant

ul. Bohaterów Modlina 46

Ka jak Kawiarnia

ul. Kościuszki 13

Kawiarnia Szarow

ul. Obrońców Modlina 292
(Modlin Twierdza)
ul. Modlińska 1 a
www.kawiarniaszarow.pl

Kebab Hasan

ul. Batalionu Elektrotechnicznego 3a

Kebab Istanbul

ul. Paderewskiego 4 b

Modelina

ul. Malewicz 117 (Modlin Twierdza)
wejście od tyłu budynku

Pizzeria Biesiadowo

ul. Zakroczyńska 16

Pizzeria di Cantina

ul. Kopernika 44

Pizzeria Hit

ul. Paderewskiego 4

Pizzeria Kołacz

ul. Nowołęczna 1

Pizzeria Perfetto

ul. Partyzantów 3

Pizzeria Verona

ul. Sukienna 54

Prime Doner Grill&Bar

ul. Paderewskiego 2

Restauracja Borodino

ul. Thommee 10
www.restauracjaborodino.pl

Restauracja McDonald's

ul. Warszawska 32
(przy CH HIT)

Restauracja Modlińska

Al. Jana Pawła II 27

Restauracja w Hotelu Mazovia

ul. Paderewskiego 1c

Restauracja w Hotelu Royal

ul. Szpitalna 93 (Modlin Twierdza)

Zen Thai

ul. Nałęcz 39

CENTRUM HANDLOWE

Centrum Handlowe HIT
ul. Warszawska 36
centrumhit.pl

KOMUNIKACJA

Miejska Linia Autobusowa
www.nowydwormaz.pl
(Strefa Mieszkańca)

Koleje Mazowieckie
(22) 364 44 44
www.mazowieckie.com.pl

Translud
www.translud.pl

PKS Polonus
Dział Przewozów Pasażerskich
(22) 775 30 22
czynne od poniedziałku do piątku
w godzinach od 7:00 do 15:00
pkspolonus.pl

STACJE BENZYNOWE

BP
ul. Morawicza 1
(skrzyżowanie z Wojska Polskiego)

MOYA
ul. Okunin 13

LOTOS
ul. Warszawska 34 (przy CH HIT)

ORLEN
ul. Thommee 5
ul. Wojska Polskiego (wyjazd w kierunku Jabłonn)

SZPITAL

Nowodorskie Centrum Medyczne
ul. Miodowa 2
(22) 765 83 00
ncm.med.pl

TELEFONY ALARMOWE

Komenda Powiatowa Policji
ul. Paderewskiego 3
(22) 775 22 01
997

Komenda Powiatowa Straży Pożarnej
ul. Gospodarcza 1
998

Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
ul. Sukienna 14
(22) 775 22 49

Ochotnicza Straż Pożarna – Ratownictwo Wodne
ul. Księstwa Warszawskiego 1 (Modlin Twierdza)
519 800 112

Straż Miejska
ul. Zakroczyńska 30
986

Numer alarmowy z telefonów komórkowych
112

Numer ratunkowy na wodzie
601 100 100

TAXI

TAXI (ul. Daszyńskiego) 022 775 26 61

TAXI MODLIN tel. 600 105 105

Cegiełka Krzysztof, nr licencji 005, tel. 603 233 053

Czarkowski Cezary, nr licencji 032, tel. 511 633 440

Kiljan Kazimierz, nr licencji 022, tel. 604 499 667

Orłowski Mirosław, nr licencji 018, tel. 602 304 925

Pek Wiesław, nr licencji 033, tel. 664 720 143

LOTNISKO

Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa/Modlin
ul. Thommee 1 a
Informacja lotniskowa
(22) 315 18 80
www.modlinairport.pl

WETERYNARZ

Centrum Zdrowia Zwierząt Marta i Dariusz Traczyk
ul. Okulickiego 9
(22) 775 44 45

Mastif. Przychodnia Weterynaryjna Ewa Dunał
ul. Paderewskiego 26
(22) 775 48 00

Przychodnia Weterynaryjna MEDI-VET
ul. Nałęcza 37
(22) 775 35 97

